

“Het gaat om de boodschap én hoe je die brengt”

Dat stelt hoogleraar bestuurskunde Hans de Bruijn. Of je het nu hebt over een groot infrastructureel project of over het migratievraagstuk. Zet je de Tweede Maasvlakte neer als een bedrijventerrein in zee of als de motor voor economische en ecologische ontwikkeling? En zijn Turkse en Marokkaanse immigranten medeburgers of onderdeel van een islamitische intifada? Een gesprek over framing en reframing.

TBM organiseert samen met het ministerie van V&W een reeks van masterclasses en praktijkcolleges. Op 13 januari jongstleden was er een masterclass over bevolkingskrimp. Tijdens deze bijeenkomst ging hoogleraar bestuurskunde Hans de Bruijn in op de vraag wat er gebeurt als politieke partijen dit onderwerp gaan politiseren. Hij schetste hoe ze het onderwerp kunnen framen en welke gevolgen dit kan hebben voor de kansen van beleidsmaatregelen. Eind januari verscheen van zijn hand het boek 'Geert Wilders in debat', waarin hij het spel van framing en reframing in de politieke arena beschrijft. Twee redenen voor een interview met deze hoogleraar die eerder een boekje schreef over de politieke retoriek van Barack Obama.

Verschillende talen

"In de masterclass heb ik onder andere aangegeven dat je over elk onderwerp in verschillende talen kunt spreken", vertelt De Bruijn. "Neem de bevolkingskrimp die zich nu al voordoet in bepaalde regio's van ons land, zoals Noordoost-Groningen of Parkstad Limburg. In beleidstaal kun je bijvoorbeeld praten op welke manier je publieke voorzieningen als een levensvatbaar openbaar vervoer in stand zou kunnen houden in gebieden met teruglopende bevolkingsaantallen en hoe je hier moet omgaan met nieuwbouwplannen en infrastructurele projecten. In de politieke arena wordt echter een andere taal gesproken. Het gaat dan veel meer om betekenisgeving van dit soort ontwikkelingen, waarbij het helpt als je de essentie van een ingewikkeld vraagstuk kunt samenvatten in een kernachtige boodschap. In vakjargon heet dit framing.

Eén van de denkbare frames is 'bevolkingskrimp leidt tot een nieuwe tweedeling van de samenleving'. Een dergelijk frame kan het gevoel bij burgers in krimpregio's versterken dat ze er niet bij horen en hun aversie tegen 'Den Haag' vergroten. En dat kan van grote invloed zijn op de beleidsdiscussie."

Vis of hengels

"Framing, ook wel politieke marketing genoemd, kan in allerlei vormen worden gegoten. Denk aan metaforen en analogieën - 'we willen geen tweede Vietnam' is een frame dat bij vrijwel iedere Amerikaanse militaire actie na Vietnam heel krachtig was - of denk aan steeds terugkerende boodschappen zoals die van de PVV over de islam of krachtige one-liners. Een voorbeeld van dat laatste is een bekend frame dat Arend Jan Boekestijn in het debat over ontwikkelingsamenwerking graag gebruikt. De VVD pleit ervoor het budget te verminderen. Boekestijn zegt 'je moet arme mensen geen vis geven, maar een hengel'. Dat is een enorm krachtig frame. De boodschap blijft hangen en klinkt heel logisch. Bovendien dwingt het de tegenstander, in dit geval de minister, in de verdediging. Die moet gaan uitleggen dat hij geen vissen geeft, maar wel degelijk hengels. Kan een 'VVD'er vervolgens met één of twee voorbeelden komen waarbij wel vissen zijn gegeven, dan heeft deze het debat gewonnen."

Lastige klus

"De kracht van een goed frame is dat je hiermee je opponent op een enorme achterstand kunt zetten. Neem het frame van de liberale oppositie dat het huidige kabinet betuttelend is. Alexander Pechtold van D66 zegt bijvoorbeeld 'Vrouwen moeten van minister Klink langer de borst geven en het kabinet heeft liever niet dat we winkelen op zondag. Elke week is er wel wat'. Als zo'n uitspraak aansluit bij een maatschappelijke afkeer van betutteling, dan kun je elke week wel wat betuttelends zien. Immers, je kunt vrijwel iedere overheidsmaatregel als betutteling zien. Denk maar aan een rookverbod in cafés, een verbod op pornografische posters in Kamp Holland of de invoering

vervolg zie pagina 2

In dit nummer:

- 3 **Twee TBM-alumni voor het voetlicht**
- 4 **Intreeredes: Cees van Beers, Lóri Tavasszy, Martin de Jong**
- 5 **TBM-student Mei Ling Tan volgt het Kauffman Global Scholars Program: Op ondernemersstage in de Verenigde Staten**
- 6-7 **Rondetafelgesprek: Klimaatop**
- 8-9 **Nieuwe professoren: Patrick Hudson, Paulien Herder, Sybe Schaap, Marja Elsinga**
- 10 **Dissertaties iGov Research Institute: Summer School over de digitale overheid**
- 11 **Profiel van een prof**
- 12 **Curius: Vraag het TBM**

IPSE sluit raamovereenkomst met Ministerie van OCW De sectie IPSE Studies heeft 1 februari 2010 een raamovereenkomst gesloten met het Ministerie van OCW. De raamovereenkomst heeft betrekking op het uitvoeren van beleidgerichte onderzoekopdrachten binnen de onderzoekspelen effectiviteit en doelmatigheid in Kinderopvang en Arbeidsvoorwaarden, -verhoudingen en sociale zekerheid. In de percelen is IPSE Studies een van de zes/acht partijen waaraan onderzoeksopdrachten uitbesteed zullen worden.

Fellowship voor Xander Koolman Dr. Xander Koolman, universitair hoofddocent bij de sectie IPSE Studies, is geselecteerd voor het Harkness fellowship 2010-2011. Dit prestigieuze fellowship biedt ambitieuze onderzoekers uit een aantal landen de mogelijkheid om een jaar lang in de Verenigde Staten onderzoek te doen naar thema's in de gezondheidszorg. Xander Koolman zal zich bezighouden met de uitruil van rechtvaardigheid en efficiëntie. Het Harkness fellowship wordt gefinancierd door het Commonwealth Fund (een charitatieve instelling in de VS) en het Ministerie van VWS.

Weg met het hoofddoel!

Eind vorig jaar liep de internationale klimaatconferentie in Denemarken uit op een teleurstelling. De deelnemers - waaronder toch niet de minsten - bereikten geen overeenstemming. Ik vond het niet verrassend. Met enige verbazing keek ik naar de manier waarop het besluitvormingsproces was georganiseerd. Er lag een klassiek idee van maakbaarheidsdenken aan ten grondslag: als we met z'n allen afspreken dat de aarde minder dan 2° Celsius mag opwarmen, dan brengen we vanzelf de CO₂-uitstoot terug. Een allesoverheersend doel dus, centraal vastgesteld en van boven opgelegd. Het leek mij al pretentius om te veronderstellen dat je als een soort tovenaarsleerling precies op twee graden kunt sturen.

Maar er was nog iets mis met de aannames in Denemarken. De congresgangers dachten niet in termen van checks and balances, maar in termen van beheersing. CO₂-uitstoot wordt afgekocht met emissierechten. Het klimaat wordt gereduceerd tot de footprint die ieder van ons achterlaat. Maar dat doet geen recht aan de complexiteit en de kenmerken van het probleem. Praten over klimaat is veel méér dan praten over CO₂. Het is ook, om maar iets te noemen, praten over waterbeleid, over landbouw of over het belang van West-Europa om superieure milieutechnologie te verkopen aan landen als China. Voor de hele wereld concrete einddoelen stellen en complexe vraagstukken volledig willen beheersen is als bestuurlijk model al achterhaald voordat het is ingevoerd.

De wereld - en zeker ook de klimaatdiscussie - vragen om een evolutionaire benadering die geworteld is in regio's en niet in nationale staten. Een benadering die rekening houdt met veel actoren, een variëteit in schaalniveaus, een diversiteit van invalshoeken, met dynamiek en met onzekerheid. Een benadering waarin de inrichting en de kwaliteit van het beleidsproces centraal staan, niet de veronderstelde einduitkomst, want die kun je in een complexe wereld niet meer voorspellen. Wat niet wil zeggen dat je problemen niet kunt aanpakken, wel dat het anders moet. Dan krijg je ook geen ministers die 'geen enkele fout meer tolereren van klimaatwetenschappers' (Cramer). Of die klagen over een gebrek aan strooizout omdat het weer zo extreem wisselvallig is (Eurlings).

Terwijl die extreme wisselvalligheid juist een van de weinige zaken is waarover klimaatwetenschappers het redelijk eens zijn. Niet de temperaturen, maar de toenemende extremiteiten en wisselingen in het weer zijn van belang. Weg met het denken vanuit het lineaire model waarin de wetenschap de feiten levert en de politiek normatief kiest! Weg met het hoofddoel. Ruimte voor adaptieve beleidsvorming! Voor een zelfbewuste en onafhankelijke overheid die complexiteit belangrijk vindt, onzekerheden omarmt en tegenspraak gezaghebbend tegemoet treedt omdat ze over kennis en kunde beschikt en bovendien weet wat men niet weet.

Binnen een aantal ministeries is de wens ontstaan om zo te werken. TBM werkt eraan mee om ze de benodigde expertise aan te reiken. De masterclasses over de fysieke leefomgeving die we organiseren voor medewerkers van Verkeer en Waterstaat en van andere fysieke departementen (VROM, LNV en EZ) blijken een goede start. Ambtenaren geven dit voorjaar praktijkcolleges aan onze studenten. Zo zoeken we gezamenlijk naar nieuwe onderwijsconcepten en naar nieuwe manieren van werken. In de hoop dat een volgende klimaatconferentie meer succes zal hebben, en dat we een Delta-programma kunnen realiseren gericht op mobilisatie, niet op centralisatie.

Prof. Theo Toonen, decaan

vervolg van pagina 1

“Het gaat om de boodschap én hoe je die brengt”

HET KAN NOG STEEDS!!
DOE MEE AAN HET QUARTERLY LEZERSONDERZOEK
EN WIN EEN STORMPARAPLU
WWW.QUARTERLY.TBM.TUDELFT.NL

van Centra voor Jeugd en Gezin. Het beeld dat het kabinet terug wil naar oude tijden waarin de pastoor vroeg wanneer het volgende kind komt, kan daardoor snel postvatten. Een CDA- of PvdA- politicus die het kabinetsbeleid moet verdedigen, staat dan ook voor een uiterst lastige klus. Hij moet eerst allerlei beelden 'demontieren' voordat hij aan zijn eigenlijke argumentatie toekomt. 'Nee, wij willen niet terug naar vroeger', 'Nee, wij respecteren de persoonlijke levenssfeer', 'Nee, wij willen niet moraliseren'. Hij zit niet alleen in het defensief, maar krijgt ook te maken met het mechanisme dat als je steeds ontkenningen nodig hebt om je standpunt over het voetlicht te brengen, je juist het frame van je tegenstander activeert. Hij laadt de verdenking op zich dat hij juist wel terug wil naar vroeger, de persoonlijke levenssfeer niet respecteert en wel degelijk moraliseert."

Schurk

"Dit voorbeeld laat zien dat de ontkenning van het frame vaak het tegenovergestelde bewerkstelligt. Het frame wordt juist bevestigd. Een andere illustratie van dit fenomeen is de uitspraak van Richard Nixon 'I am not a crook' toen er verhalen over de Watergateaffaire naar buiten kwamen. Dat was voor velen het bewijs dat hij wel degelijk een schurk was. Een belangrijke les die je hieruit kunt trekken is dat degene die in het frame van de ander stapt, vrijwel altijd verliest. De Amerikaanse cognitief linguïst George Lakoff zegt in dit verband 'Do not use the language of your opponents, because it draws you in their worldview'. Stap dus niet in het frame van je tegenstander, maar kom met een eigen frame, oftewel reframe het debat. De CDA'er of PvdA'er die zich wil verdedigen tegen het 'betuttelingsframe' kan daar bijvoorbeeld een 'onverschilligheidsframe' tegenover zetten: 'Wij leunen niet onverschillig achterover als mensen problemen met de opvoeding hebben of als ze tot over hun oren in de schulden zitten omdat geld lenen hun te eenvoudig wordt gemaakt'. Met dit frame maakt hij het zijn liberale collega's moeilijk, omdat zij moeten ontkennen dat de liberale waarde van tolerantie is ontaard in onverschilligheid. En wie het frame ontkent, bevestigt het vaak ..."

Electorele vijf

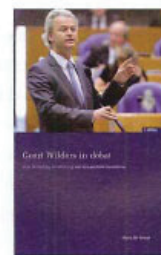
"Op een zelfde manier zou een partij als het CDA kunnen reageren op het frame van Geert Wilders dat we Nederland kwijtraken aan islamitische immigranten. Bijvoorbeeld met het frame 'We raken Nederland kwijt door de hijgerigheid in de politieke debatten, door het gescheld op mensen met een andere mening en doordat we niet meer naar elkaar luisteren en samen naar oplossingen zoeken'. De Bruijn vervolgt: "De noodzaak om te reframen geldt vanzelfsprekend niet voor iedereen. Partijen als GroenLinks en D66 kunnen uitstekend de confrontatie met een politicus als Wilders zoeken. Hun electoraat verschilt namelijk enorm van dat van Wilders.

Voor de middenpartijen die in dezelfde electorele vijf vissen als de PVV is reframing wel van belang. Kies je voor reframen dan is het heel belangrijk dat het nieuwe frame bij je gedachtegoed past en aanslaat bij de doelgroep waarop je je richt. Verder moet je beseffen dat reframing nooit een trucje mag zijn. Neem Wilders. De uitspraken die hij doet komen voort uit zijn overtuiging."

Politieke emoties

"Dat ik me de afgelopen tijd intensief heb beziggehouden met het politieke spel van framing en reframing komt grotendeels voort uit mijn persoonlijke belangstelling. Ik vind politieke retoriek boeiend en ben gefascineerd door de manier waarop Wilders politieke debatten vaak weet te domineren. Daarom ben ik zijn debatmethoden gaan analyseren en heb ik er een boekje over geschreven. Overigens vind ik het ook passen bij mijn werk. Wij beoefenen wetenschap met het gezicht naar de samenleving. Dat betekent dat je moet inhaken op maatschappelijke ontwikkelingen. Daarnaast vind ik framing en reframing een belangrijk onderwerp voor onze studenten. Wij leiden ingenieurs op die dertig procent van hun opleiding besteden aan economie, recht en bestuurskunde. In hun werk zullen ze steeds te maken hebben met zowel de technische als de maatschappelijke realiteit. Dat betekent dat zij zich in beide werelden moeten kunnen bewegen en naast technisch inzicht oog moeten hebben voor stakeholders, belangen die spelen en de politieke emoties die daarbij horen."

Geert Wilders in debat

Elke keer weer weet Geert Wilders het politieke debat te domineren. Zijn tegenstanders bij de partijen in het midden lijken nauwelijks vat op hem te krijgen.

Geïntrigeerd door dit verschijnsel analyseerde Hans de Bruijn de manier waarop Wilders debatten

voert. Zijn bevindingen legde hij vast in het boek 'Geert Wilders in debat'. In het boek schetst De Bruijn het politieke spel van framing en reframing. Hij bespreekt de 'frames' die Wilders gebruikt en laat zien wat de kracht ervan is.

De Bruijn maakt duidelijk dat opponenten zich niet in de frames van Wilders moeten laten lokken. Doen ze dat wel dan staan ze bij voorbaat op achterstand. Een veel effectievere aanpak is het ontwikkelen van alternatieve frames, omdat je daarmee de tegenstander in de verdediging drukt. Hij geeft daarvan voorbeelden en laat zien dat er voor de PVV ook allerlei mogelijkheden voor reframing zijn. Ook laat hij zien hoe Wilders gebruik maakt van zijn positie als 'nieuwkomer'. Zo houdt Wilders zich niet aan de spelregels van de gevestigde orde en weet hij het beeld op te roepen van de politicus met de rechte rug.

'Geert Wilders in debat, over de framing en reframing van een politieke boodschap', ISBN 978-90-5931-544-0, uitgegeven bij Lemna.